

סימן יג

הקרבה בלא בית במזבח קטן

פתיחה

נאמר במשנה (עדויות ח, ו) :

אמר רבי אליעזר: שמעתי כשהיו בונים בהיכל עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ ובעזרה בונים מבפנים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה.

דין זה התקבל להלכה על ידי כל הפוסקים, ראשונים ואחרונים, וכפי שהתבאר בסימן הקודם.¹ בסימן הנוכחי יתבאר, האם דין זה חל דווקא במזבח שנבנה במידותיו הנדרשות, שהן ל"ב אמה על ל"ב אמה, או גם במזבח קטן.²

ארבע קושיותיו של ר' אריה לייב מאלין

כתב הרמב"ם (הלי בית הבחירה ב, ג-ד) :

1. במקום אחר (פסח לה' ס"א) התבאר שדין זה אמור גם בקרבן פסח, ולא רק בשאר הקרבנות.
2. יש להאריך בעצם שאלת גודל המזבח, אך מאמר זה לא יתמקד בשאלה זו אלא רק ייגע בה בקצרה. לדיון בשאלה זו, יעוין במאמרו של הרב הלל בן שלמה: שינוי מידות המזבח, מעלין בקודש כה (אדר ב' תשע"א) עמ' 71-82, ובמקורות שצוינו ונידונו בדבריו. ויעוין עוד במאמרו של הרב יהושע פרידמן: מקום מזבח העולה בעזרה, מעלין בקודש טו (אדר ב' תשס"ח) עמ' 45-67; וכן במה שהאריך בזה הרב פרידמן בספרו מזבח אלקים. ויעוין עוד במקדש הקודש (גולדשטוף; ס"י סז). ועסקתי בזה בקצרה במאמרי: עיקרו של מזבח, מעלין בקודש כה (אדר תשע"ג) עמ' 169-172. לדיון בשאלה הכללית של שינוי מידות המקדש, יעוין במקורות שצוינו לעיל (עמ' עב-עג) ולקמן (עמ' תנה).

לקראת מקדש | סימן יג
הקרבה בלא בית במזבח קטן

[ג] מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש, ומזבח שבנו בני הגולה – כעין מזבח שעתיד להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה. [ד] ושלושה נביאים עלו עמהן מן הגולה: אחד העיד להם על מקום המזבח, ואחד העיד להם על מדותיו, ואחד העיד להם שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות, אף על פי שאין שם בית.

ועוד כתב (שם, יז):

וכל מזבח שאין לו קרן ויסוד וכבש ורבוץ, הרי הוא פסול; שארבעתן מעכבין; אבל **מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו, אינן מעכבין**; והוא שלא יפחת מאמה על אמה ברום שלש אמות, כשעור מקום המערכה שלמזבח מדבר.

בחידושי ר' אריה לייב מאלין (ב, כז), הקשה שלוש קושיות על הרמב"ם:

[א] והנה, יש לתמוה בדברי הרמב"ם, שהרי להלכה בהלכה י"ז כתב: ארבע קרנות של מזבח ויסודו וריבועו מעכבין וכו', אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין וכו'. ודין זה תניא בברייתא בזבחים ס"ב א' יעוין שם. והרי שאין מדות המזבח מעכבין, ואיך כתב למעלה שהמדות מעכבין. והדברים סותרים זה את זה [...] ועל מדות אלו כתב הר"מ בהלכה ג' שאין להוסיף ואין לגרוע, וזה תמוה, שהרי תניא להדיא שמדת ארכו ורחבו אין מעכבין, וכמו שכתב הר"מ עצמו כנ"ל [...]

[ב] ויש לדקדק במה שכתב: 'על המזבח הזה', מה כוונתו, ואיזה מזבח בא למעט מהלכה זו. ודוחק לומר שבא למעט המזבח הפנימי מהקרבה כשאין שם בית [...]

[ג] ועוד יש לדקדק, דבדברי הר"מ נראה שכל ג' עדויות אלו הם בדיני המזבח, יעושה שכללם הרמב"ם כהדדי ופירשם בדיני המזבח. וצ"ע, שהרי עדות הגי שמקריבין אע"פ שאין שם בית, נאמר בזה דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא, ולא בטלה קדושת המקדש, ולכן אפשר להקריב קרבנות, ואין זה שייך לדיני המזבח כלל.

כדי ליישב את הקושיות, הקדים ר' אריה לייב והקשה קושיה רביעית, על האמור בגמרא (זבחים סא, ב) שהיו שלושה מזבחות: שילה, נוב וגבעון, ובית

לקראת מקדש | סימן יג
הקרבה בלא בית במזבח קטן

עולמים; ורש"י כתב שנוב וגבעון חשובות כמקום אחד, משום שבשתייהן הייתה במה והן לא התקדשו. ואם כן, הקשה ר' אריה לייב: 'מבואר דלא מנה כאן ר' אליעזר בן יעקב המזבחות עצמם, אלא מנה ג' דיני מזבח. ולכאורה צ"ע, דלפי זה גם מזבח של שילה ובית עולמים, חד הוא בדיני החפצא של מזבח'.

יישוב ר' אריה לייב לארבע הקושיות, והבנתו שיש שני דינים שונים בבניין המזבח

על כל זה תירץ ר' אריה לייב:

ואשר על כרחך מוכח מזה, דמזבח של בית עולמים חלוק הוא בחפצא דמזבח משאר מזבחות. ויסוד הדבר הוא, שהרי בבנין בית עולמים נאמר דינא דהכל בכתב וגו', שכל תבנית ומדות הבנין נאמר לדוד על פי נביאים. ובחולין פ"ג ב', מבואר בגמרא דדין הכל בכתב קאי גם על מדות המזבח. ונראה לפי זה, דמלבד דין מזבח דבעינן להכשר הקרבה, הרי נאמר במזבח של בית עולמים שהוא חלק מהבית עצמו, ומדיני בית הבחירה הוא שיהא בו מזבח, והמזבח משלים את תבנית הבית, והרי הוא חלק מעצם הבית. ולכן הוא באמת דקאי עליה גם כן קרא דהכל בכתב וגו', אשר נאמר בעיקרו בדיני הבית. ובזה הוא דחלוק מזבח של בית עולמים משאר מזבחות.

לפי הקדמה זו, יישב ר' אריה לייב את ארבע הקושיות:

ולפי זה נראה, דמה שכתב הרמב"ם שמדות המזבח מכוונות ואין להוסיף ולגרוע מהם, זהו רק בדיני המזבח שמתקיים על ידו דין בנין הבית, והרי הוא מזבח של בית עולמים, וכל שלא נעשה כמדות אלו, לא נתקיימה מצות בנין בית הבחירה. אולם מצד דין הכשר המזבח עצמו להקרבה, בזה קאי דינא דמדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין, וזהו שכתב הר"מ בהל' י"ז שם. וממילא דכל מזבח שהוא אמה על אמה ברום שלש אמות כשיעור מקום המערכה של מזבח מדבר, הרי הוא מזבח כשר להקרבה, ודין זה נוהג גם לדורות, אלא שלא נתקיימה מצות בנין בית הבחירה עד שיהיה שם מזבח של ל"ב אמה וכו', שזהו מזבח הבית עצמו, ונאמר בזה דין הכל בכתב וגו'. ומיושבים היטב דברי הרמב"ם.

לקראת מקדש | סימן יג
הקרבה בלא בית במזבח קטן

לפי הסבר זה, מיושבות הקושיה הראשונה והרביעית: הקושיה הראשונה מהסתירה בדברי הרמב"ם מיושבת, שבה"ג מדובר על מצוות בניין בית הבחירה ובה"ז מדובר על מזבח כשר בעלמא. ואף הקושיה הרביעית מיושבת, שכן במזבח שבבית עולמים יש קיום של מצוות בניין בית הבחירה, ובכך הוא שונה מהותית מהמזבח שבשילה.

על גבי זה, הוסיף ר' אריה לייב וחיידש שכדי להקריב קרבנות אף על פי שאין בית, יש צורך שיתקיימו שני הדינים שקיימים במזבח. כלומר, אין די במזבח כשר בעלמא, אלא יש צורך במזבח שמתקיימת בו מצוות בניין בית הבחירה, דהיינו שהוא נבנה במידותיו המדויקות. ואת זה הוכיח ר' אריה לייב מקושיה חמישית שהקשה: בגמרא (זבחים נט, א) מבואר שיש חילוק בין מזבח הקטורת שנעקר או נפגם, שמקטירים קטורת במקומו, למזבח החיצון שנעקר או נפגם שאין מקריבים כלל קרבנות במקומו, ולכאורה מאי שנא. ומוזה הסיק ר' אריה לייב, 'דהנה בעיקר הכשר הקרבת קרבנות ומקומם לעצם עבודתם, נראה דלא סגי לזה המזבח גרידא, וכמו במות בעלמא, שאין בהם מקום עבודה אלא המזבח בלבד. אכן בעבודת המקדש נראה שדין והכשר ההקרבה הוא הבית, וז"ל הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה ה"א: 'מצות עשה לעשות בית לדי' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות' וכו', יעו"ש. והרי שהוא קיום דין בהקרבו, שהקרבתו היא בבית, וזהו מקום הכשרו ועבודתו. לפי זה, הוא ביאר שבקטורת די בעצם הקדושה שבמקום המזבח הפנימי כדי להכשיר את הקטרתה, ואילו בקרבנות נדרש גם דין מזבח, ואין די בקדושת מקום המזבח.

לפי זה, יישב ר' אריה לייב את הקושיה השנייה והשלישית הנ"ל: יישוב הקושיה השלישית הוא שדין מקריבין אף על פי שאין בית לא בא ללמד רק את היתר והכשר ההקרבה, אלא דין זה בא ללמד שקדושת הבית ויתורת ביתו עודנה קיימת גם בחורבנו. ונפק"מ שניתן להקריב קרבנות על המזבח, ומובן שפיר שזהו דין בדיני ההקרבה על המזבח.

ישוב הקושיה השנייה הוא שדין מקריבין אף על פי שאין בית לא נאמר בכל מזבח, אלא דווקא במזבח 'הזה', שנבנה במידות המדויקות, וכפי שכתב הרמב"ם בה"ג. ולאפוקי המזבח הקטן שהכשיר הרמב"ם בה"ז, שהוא אמנם כשר, אך אינו המזבח 'הזה', ולא עליו נאמר הדין דמקריבין אף על פי שאין בית. והיינו משום שבמזבח קטן ממידתו לא מתקיימת 'תורת בית'.

משמעות הדברים להיתכנות ההקרבה בלא בית

לדברים אלו יש משמעות הלכתית בגדרי ההקרבה בלא בית, שכן במידה ויודעים לזהות את מקום המזבח רק בקירוב ולא במדויק, יש חשיבות רבה ליכולת לבנות מזבח קטן, שכן ככל שהמזבח קטן יותר, כך ניתן לסמוך על זיהוי מדויק פחות, ולהניח ששטחו הקטן של המזבח אכן כלול בשטח המקורי של המזבח הגדול. יתר על כן, יש אפשרות להבין שלא רק שטח המזבח הגדול כשר לכך, אלא כל שטח העזרה,³ או עכ"פ שטח של שישים אמה על שישים אמה (יעוין זבחים סב, א; ובחידושי הגרי"ז על אתר,⁴ ואכמ"ל). אולם, לפי דברי ר' אריה לייב יוצא שכאשר באים להקריב בלא בית, אין אפשרות להסתפק במזבח קטן מל"ב אמה על ל"ב אמה, ויש הכרח לבנות דווקא מזבח כמידתו. ואם כן אין די בזיהוי מקום המזבח בקירוב, אלא נדרש זיהוי מדויק, ובלעדיו אין אפשרות לחדש את הקרבת הקרבנות.

דיון בקושיותיו של ר' אריה לייב

והנה, נראה שיש מקום לדון על הקושיות שהעלה ר' אריה לייב, וייתכן שיש אפשרות ליישב אותן באופנים אחרים:

את הקושיה הראשונה לכאורה יש ליישב בפשטות, שהרמב"ם בתחילת הפרק לא כתב כלל שהמידות מעכבות, ורק כתב שאין לשנות מהן. ויש להבין בפשטות שאין סתירה בדבריו, דלכתחילה אין לשנות, אך בדיעבד המזבח כשר גם אם שינו. ולפי זה, יש מקום להוסיף ולומר ששעת הדחק כדיעבד דמי,

3. ויעוין בזה במאמרו של הרב פרידמן (לעיל, עמ' רפז).

4. נדפס גם בחידושי הגרי"ז – עניינים (סי' מח). ויעוין גם במקורות שצוינו לקמן (עמ' תמו).

וכאשר אין אפשרות לבנות מזבח במידותיו המדויקות, בגלל חוסר בחומרי בניין או בידיעת המקום או מגבלות אחרות, ויש לבחור בין מזבח קטן ובין ביטול המזבח והקרבת – יש לבחור במזבח קטן.

הקושיה השנייה קשה על הרמב"ם במקומות נוספים שבהם הוסיף את המילה 'הזה' באופן שהיה אפשר להבין את העניין גם בלעדיו,⁵ כגון (הלי' יסודי התורה ב, א): 'האל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו וליראה הימנו, וכן (שם ה, א): 'כל בית ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הזה', וכן (הלי' שאלה ופיקדון ו, ד): 'מי שבא ואמר: כך וכך הפקדתי אצל אביכם, ונתן סימנין מִבְּהָקִין, ונמצא הפקדון כמו שאמר, והיה הדיין יודע שלא היה המת אמוד שזה הפקדון שלו, יש לדיין הזה לתת הפקדון לזה שנתן סימניו, וכן (הלי' מלוה ולוה כה, ד): 'אמר: על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה, או שהיה קבלן – הרי זה יתבע את הערב הזה או את הקבלן תחלה, ויפרע מהן, אף על פי שיש נכסים ללוה', וכן (הלי' עדות ח, ג): 'אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע הזה את העד, ונזכר – הרי זה יעיד לו', וכן (הלי' אבל יד, כ): 'הבונה קבר לאביו, והלך וקברו בקבר אחר, הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית; והקבר הזה אסור בהנאה, מפני כבוד אביו'.

5. יעוין עוד בהר המוריה (הלי' בית הבחירה ב, ד ד"ה על) שכתב: 'ומה שכתב הזה, בא לאפוקי מזבח שהיה בימי שלמה; דדווקא בימי עזרא אמרינן מקריבין אף על פי שאין בית, לפי שקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, אבל לא מקודם לכן, וכמ"ש לקמן פרק ו' הלכה י"ד, יעוין שם היטיב'. וכן כתב ביריעות שלמה (פיינזילבר; הלי' בית הבחירה שם). ובתורת הקודש (ח"א סי' ד אות א) כתב ש'הזה' אתי לאפוקי מזבח הזהב, וכאפשרות שר' אריה לייב העלה אך כתב עליה שהיא דחוקה. וכן כתב ברא כרעיה דאבוה, הרב יעקב דוד אילן (האוצר ו עמ' ריב), כדברי אביו בתורת הקודש. וכן כתב בשיעורי הגרמ"ד סולובייצ'יק (זבחים סב, א עמ' קצט), ונראה שלכך התכוון הרב אביגדר נבנצל (במאמרו בקובץ בתוככי ירושלים עמ' 60). ויעוין עוד בספר קדושת הר (עמ' עט ד"ה וברמב"ם). ובמשאת המלך (על הרמב"ם סי' רצז) כתב ש'הזה' אתי להדגיש שההקרבה בלא בית היא בתורת מזבח, ולאפוקי תורת במה. ויעוין עוד בקובץ בית אהרן וישראל מז (תשנ"ג), עמ' קיט. ויש להאריך לדון בהבנות אלו, ואכמ"ל.

נראה שיש בעניין זה הבדל בין לשון הרמב"ם ללשונו, ואולי הדבר קשור ללשון הערבית שהרמב"ם היה רגיל בה. ובאמת, תופעה זו מצויה גם בפירוש המשנה שנכתב על ידי הרמב"ם בערבית ותורגם על ידי חכמים אחרים, והמילה 'הזה' מצויה בו מדי פעם, במקומות שאפשר להבין את העניין גם בלעדיה, כגון (הקדמה לפיהמ"ש⁶): 'הקושר קשר שלקיימא ביום השבת הזה', וכן (שם): 'מה דעתך על אדם הטוען כי גוף השמש הזה שאנחנו רואים אותו, וכן (מנחות יב, ג): 'ודע כי האדם הזה שנדר, אם אמר: חשבתי שהדברים הללו שאמרת אפשיים, ואלמלי כן לא הייתי מחייב את עצמי כלום, הרי זה אינו חייב כלום', וכן (חולין ז, ב): 'זה נתן את הירך הזו לגוי בפני ישראל, ואין חוששין שמא יאכל הישראלי הזה מאותה הירך אשר ניתנה בפניו, ויעבור על גיד הנשה ויאכלנו, מפני שהירך שלמה ומקומו נכר, והישראלי מכירו, וכן (כריתות א, א): 'וכבר באר התלמוד שהצמח הזה הידוע בשם מעלה עשן, לא היו מכירין אותו אלא בית אבטינס בלבד', וכן (שם ג, ג): 'וכבר בארנו בשמיני דערובין שהפרס הזה הוא שעור שלש ביצים', וכן (קנינים ב, א): 'והגוזל הזה שפרח והרי הוא בין הקרבות, כלומר בקנים סתומים אשר חצים עולות וחצים חטאות, אלו היה מפורש הרי אז היה דינו כמו שקדם', וכן (הקדמה לסדר טהרות): 'ואפילו היה בין גוף הזב המת הזה ובין המשכב אבן מבדיל, ועוד.

הקושיה השלישית לכאורה אינה ברורה כל כך: וכי אין קשר בין דין ההקרבה על המזבח ובין שאר דיני המזבח? וצ"ע. גם **הקושיה הרביעית** לכאורה אינה קשה כל כך: הרי ברור שיש הבדל מובהק בין המזבח שבשילה למזבח שבירושלים, שקדושת שילה בטלה עם חורבן המקדש ואילו קדושת ירושלים קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, כמבואר במשנה (מגילה ט, ב - י, א). ואם כן, אין צורך להמשיך ולחזור אחר דין מיוחד שקיים במזבח כדי לכלכל את ההבחנה בין ירושלים לשילה.

גם על **הקושיה החמישית** יש לדון. לכאורה, דברי הגמרא (זבחים נט, א) פשוטים הם:

6. הציטוטים דלהלן מתרגומו של הרב קאפח; והתופעה קיימת גם בתרגומים אחרים לפיהמ"ש.

לקראת מקדש | סימן יג הקרבה בלא בית במזבח קטן

אמר רב: מזבח שנפגם, כל הקדשים שנשחטו שם פסולין [...] והאמר רב גידל אמר רב: מזבח שנעקר, מקטירין קטרת במקומו. כדאמר רבא: מודה היה ר' יהודה בדמים, הכא נמי מודה רב בדמים.

זריקת דמים צריכה להיעשות דווקא על המזבח, ויש חלוקה פנימית בין דם עולה, שנזרק למטה מחוט הסיקרא, לדם חטאת, שנזרק מעליו, וחלוקה זו מעכבת את הכשר הקרבן (זבחים כו, א; סו, א). ומובן אפוא שכאשר אין מזבח כשר או שאין מזבח בכלל, אין אפשרות לקיים את זריקת הדם כהלכתה, ובכך שונה הדבר מקטורת, שבה אין זריקת דם. ואם זריקת דם חטאת מתחת לחוט הסיקרא פסולה, קל וחומר שזריקת דם חטאת על רצפת העזרה במקום המזבח תהיה פסולה. ולכאורה לא ברור מה הקושי בכך. וצ"ע.⁷

דיון בעיקר חידושו של ר' אריה לייב

אחר הדברים האלה, ניתנה ראש ונשובה לדון בעיקר היסוד שחידש ר' אריה לייב, שיש שני דינים במזבח, והאבחנה ביניהם היא שמיישבת את הקשיים:

דמלבד דין מזבח, דבעינן להכשר הקרבה, הרי נאמר במזבח של בית עולמים שהוא חלק מהבית עצמו, ומדיני בית הבחירה הוא שיהא בו מזבח, והמזבח משלים את תבנית הבית, והרי הוא חלק מעצם הבית.

והנה, הדבר מוסכם שבמזבח יש שני היבטים: האחד הוא עצם מציאותו כחלק מבית הבחירה, והשני הוא היותו המקום להקרבת הקרבנות. אלא שלכאורה קשה לראות את חילוק ההיבטים הזה כמיישב את הקשיים: בנוגע לקושי הראשון – אם נקבל שאכן יש סתירה ברמב"ם בעניין שינוי ממידות המזבח, אזי לא ברור מנלן שדבריו בריש הפרק מתייחסים דווקא להיבט של

7. הערת הרב אביגדר נבנצל שליט"א: 'בבמות יחיד זורקים דם עולה ואין שם חוט הסיקרא'. ויעוין במשנה (זבחים קיג, א) שבה התבאר שבבמה קטנה אין מחיצה לדמים, וצוינו שם דינים נוספים שאינם בבמה קטנה אך במקדש הם מעכבים, כמו עבודה בכהנים, בבגדי שרת ובכלי שרת.

לקראת מקדש | סימן יג
הקרבה בלא בית במזבח קטן

בית הבחירה ודבריו בסוף הפרק מתייחסים דווקא להיבט של הקרבת הקרבנות. ובשלמא אם הדין שמזבח קטן כשר היה מובא בהלכות תמידין ומוספין או מעשה הקרבנות או פסולי המוקדשין, היה מקום לראות בכך דבר הלמד מעניינו, אך השתא, ששני הדינים הסותרים כביכול מובאים שניהם בהלכות בית הבחירה, כחלק מתיאור אופן עשיית המזבח, לא ברור מאי חזית לומר שכאן מדובר על ההיבט של בית הבחירה וכאן על ההיבט של הקרבנות.

בנוגע לקושי השני – בכל מופעי הכלל דמקריבין אף על פי שאין בית בחז"ל, לא מופיעה התוספת המסייגת את הדין ל'מזבח הזה' דווקא, אלא נאמר בסתמא שמקריבין (משנה עדויות ח, ו; גמרא מגילה י, א; שבועות טז, א; זבחים סב, א; קז, ב). וקשה אפוא להעמיס על דברי חז"ל את הסיוג הזה – גם אם נקבל שלכך התכוון הרמב"ם.

מלבד זאת, לכאורה יש קושי בעצם ההבנה שכדי להקריב נדרשת 'תורת בית' ולפום ריהטא, הבנה זו היא הפוכה מהמשמעות הפשוטה של 'מקריבין אף על פי שאין בית'. ומהיכא תיתי לחדש שאף שאין צורך בבית, מכל מקום נדרשת 'תורת בית', שמתקיימת דווקא במזבח הבנוי במידותיו המדויקות.

וכן יש קושי לכאורה בעיקר הקביעה שלמזבח במידותיו המדויקות יש 'תורת בית' אך למזבח קטן אין 'תורת בית'. דתורת בית מאן דכר שמה, ולא שמענוה בלתי היום, ומהיכא תיתי לומר על מזבח כשר לעבודת המקדש שאין בו 'תורת בית'. וצ"ע.

משכיל לדוד: דווקא ללא בית ניתן להקריב על מזבח קטן

בשו"ת משכיל לדוד (לאו; ח"ב סי' מג עמ' תקסא) הביא את דברי ר' אריה לייב מאלין והקשה עליהם, וקושיותיו קרובות למה שהתבאר, יעו"ש. ולאחר מכן, לחדש יצא שיש לבאר את דברי הרמב"ם בדיוק להיפך מדברי ר' אריה לייב, והיינו ש'כאשר יש בית, צריך המזבח להיות במידות האמורות שם, ולא בגלל דין הכשר מזבח אלא בגלל דין בית, וכאשר יש בית ויש מזבח כדינו, יש

לקראת מקדש | סימן יג
הקרבה בלא בית במזבח קטן

חיוב הקרבת קורבנות. אבל אם אין בית, אין חיוב הקרבה, ויש רק רשות להקריב, כאן מספיק מזבח במידות שעשה משה רבינו במדבר.

והנה, לפי המתבאר לעיל, אין קושי בדברי הרמב"ם, ואין צורך לחדש הבחנה בין מזבח עם בית בנוי למזבח בלי בית בנוי. מלבד זאת, לכאורה דברי המשכיל לדוד מעוררים כמה קשיים: ראשית, מפשטות הרמב"ם נראה ששתי ההלכות מתייחסות לאותו מזבח ואותו בית, שהרי לא כתב את חילוקו של המשכיל לדוד, ואף לא רמז עליו. שנית, לכאורה הסברה הפשוטה נותנת לומר להיפך: דווקא אם יש חובה להקריב, יש יותר מקום להכשיר מזבח קטן כדי שלא להתבטל מן החובה, ואילו אם יש רשות להקריב, יש יותר מקום לפסול מזבח קטן ולא להיכנס לדוחק ודיעבד כדי לקיים מעשה שהוא בגדר רשות. שלישית, כבר התבאר לעיל (סי' יב) שיש קשיים בהבנה שהקרבה ללא בית היא רשות ולא חובה.

סיכום

נמצאנו למדים שלכתחילה, יש לעשות כל מאמץ לבנות את המזבח במקומו המדויק ובמידותיו המדויקות. עם זאת, כאשר אין אפשרות לכך, עדיף לבנות מזבח קטן מאשר להתבטל ממצוות בניית המזבח ומהקרבת הקרבנות. מזבח קטן כשר להקרבה, והכלל שמקריבין אף על פי שאין בית תקף גם בו.